

Ing. arch. Janka Čúrna, PhD.

VŠEOBECNÉ ZÁSADY PRI TVORBE URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÝCH SÚBOROV PRE ŠPORT

1. Úvod

Pri riešení športových areálov je potrebné v praxi riešiť a zohľadňovať celý rad kompromisov, daný zárodkami športových súborov v existujúcej urbanistickej štruktúre z minulosti, ktoré vychádzajú:

- z tradície určitých športových lokalít,
- z vhodnosti lokalizácie v rámci konkrétnych prírodných a priestorových podmienok
- z dominantnosti klimatických podmienok pri otvorených športových zariadeniach,
- z väzby zariadení na obytnú štruktúru, ak slúžia pre každodennú športovo-rekreačnú činnosť a športové aktivity.

Aj z tohto dôvodu môže vzniknúť viac športových areálov na jednej úrovni, ktoré môžu byť úzko špecializované, pričom niektoré lokality môžu mať význam nadmiestny i celoštátny (napr. cyklistický štadión, hipodrómy, rýchlokorčuliarska dráha a pod.).

Divácke športy produkujú nárazovú návštevnosť s vysokými nárokmi na pohyb a rozptyl peších, čo si **vyžaduje vytvorenie tzv. športového námestia** vo väzbe na výkonné stanice hromadnej dopravy všetkých druhov a kapacitné plochy statickej dopravy (dostatočné množstvo parkovísk), rozsah ktorých je daný obvyčajne nakapacitnejším zariadením. Takéto námestia majú svoju historickú podstatu v podobe agory, t.j. zhromaždiska ľudí v starovekom Grécku. Boli obklopené verejnými budovami a zariadeniami verejnej správy, ale aj ihriskami, termami (kúpele), telocvičňami, štadiónmi, amfiteátrami s kolonádou a sochárskou výzdobou (napr. agora v Asse). Distribučné, kultúrne a telovýchovné stavby boli nosnou ťažiskovou chrbticou mestskej sústavy, v ktorých stavby pre šport mali a majú svoju opodstatnenú dôležitú funkčnú i výtvarnú funkciu vo vnútomom i vonkajšom obraze mesta. Tieto neboli zastrčené len na okraji, ale dominovali a dominujú v historickej urbanistickej štruktúre. Známym je Circus Maximus a Colosseum v Ríme.

2. Lokalizácia a druhovosť zariadení a súborov pre šport

Požiadavky na druhovosť zariadení urbanisticko-architektonických súborov pre športové zariadenia vychádzajú z lokálno-situačného charakteru a priestorových možností v rámci sídla a regiónu, pričom sa pri výstavbe nových uprednostňujú urbanisticky komplexne integrované polyfunkčné zariadenia s univerzálnym flexibilným stavebným a urbanisticko-architektonickým riešením. Hlavné ukazovatele a kritériá pre výstavbu športových a telovýchovných zariadení zostanú v zásade platné i v najbližších rokoch, a to diferencovane:

- pre vrcholový a výkonnostný šport v rámci sezóny zima-leto, alebo celoročne, pričom ide prevažne o zariadenia s veľkou diváckou kapacitou, ale i o zariadenia s určitými špecifickými podmienkami (lyžiarske terény, vodné plochy, toky a pod.) v mestských, prípadne prímestských špecializovaných urbanisticko-architektonických športových areáloch s vysokými nárokmi na všetky druhy dopravy (vrátane parkovísk) a na samotnú vnútroareálovú prevádzku,
 - vo vnútomom meste je vhodné budovať kryté (halové) športovo-rekreačné zariadenia s celomestským významom, s malými nárokmi na plochu a s menšou diváckou kapacitou, pričom dominantná rekreačná funkcia nevyklučuje možnosť využívania aj pre vrcholový a výkonnostný šport,
 - v obytných súboroch, t.j. v obytnom prostredí je vhodné realizovať zariadenia pre telesnú výchovu zamerané najmä na školskú, dobrovoľne organizovanú a neorganizovanú telovýchovu. Organizácia prevádzky by mala byť rovnomerná v priebehu dňa i roka, vyžaduje sa flexibilita a univerzálnosť priestorov so schopnosťou prispôbenia sa jednotlivých objektov dynamickým nárokom a požiadavkám.
- Koncepcne sa pritom sleduje dobré previazanie základných, prevládajúcich funkcií

športu v rámci sezónneho využívania a organizácie, napríklad

- organizovaná telesná výchova (vrcholový šport, výkonnostný šport, telovýchovné jednoty a pod.)

- neorganizovaná telesná výchova (základná, vyššia, špecifická)

- školská telesná výchova (jasle, materské školy, základné školy, gymnáziá, stredné odborné školy, odborné učilišťa, vysoké školy, osobitné školy)

- vrcholový a výkonnostný šport.

3. Urbanisticko-architektonické požiadavky na športové areály

Športový areál obvodu alebo mesta je vnímaný ako jednotný urbanisticko-architektonický súbor so všeobecne náročnými požiadavkami na

- lokalizáciu v prostredí zelených a vodných plôch mesta, alebo jeho záujmového územia v kontakte sídla a krajiny,

- jednotné riešenie vnútovej prevádzky areálu, založené na preferencii pešieho pohybu návštevníkov a aktívnych športovcov

- správnu väzbu na prevádzkový systém spádového územia peším pohybom, MHD, HD a individuálnou automobilovou dopravou,

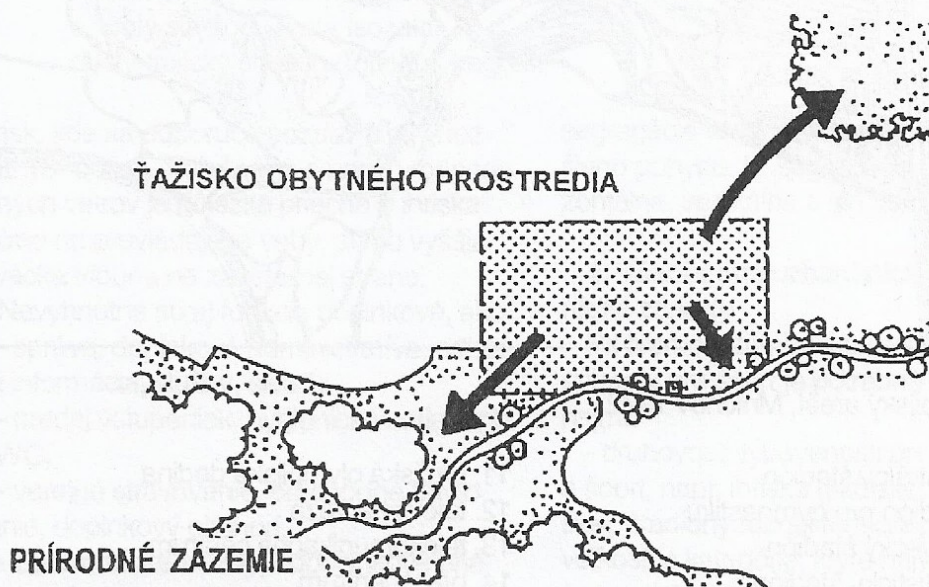
- gradáciu pretekárskych, reprezentačných a diváckych funkcií smerom k urbanizačnému jadrú (k ťažisku areálu) a orientácia k nástupným polohám od mesta, resp. od najbližšieho centra a naopak, odvrátenie tréningových funkcií a aktívneho športovania smerom k vonkajším pokojnejším časťam, t.j. k jeho prírodnému prostrediu (obr. č. 1),

- dostatočné územie so súčtom účelových jednotiek a plôch všetkých športových zariadení.

Z ďalších urbanistických zásad je potrebné vyzdvihnúť orientáciu otvorených

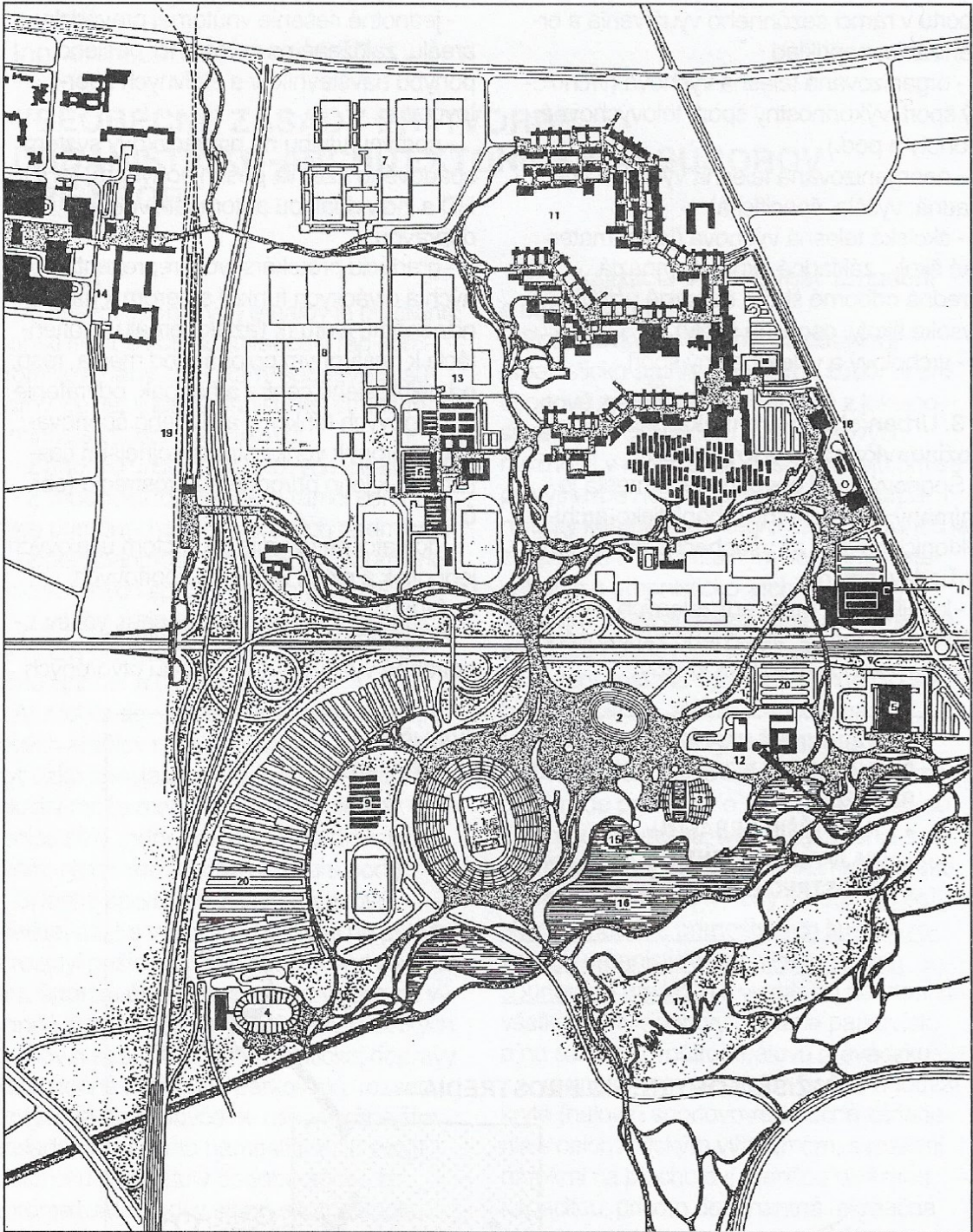
HIERARCHICKÉ USPORIADANIE NAJATRAKTÍVNEJŠÍCH, PŘEVAŽNE POLYFUNKČNÝCH ZLOŽIEK ŠTRUKTÚRY SÍDLA REPREZENTUJE:

- NAJVYŠŠIU URBANITU
- NAJVYŠŠIU INTENZITU
- PROSTREDIE NAJVYŠŠIEHO RUCHU

- LES, LESOPARK
- VODNÝ TOK ALEBO VODNÁ PLOCHA
- ŠPORTOVÝ AREÁL V KONTAKTE S PRÍRODNÝM ZÁZEMÍM
- INÁ ATRAKTIVITA

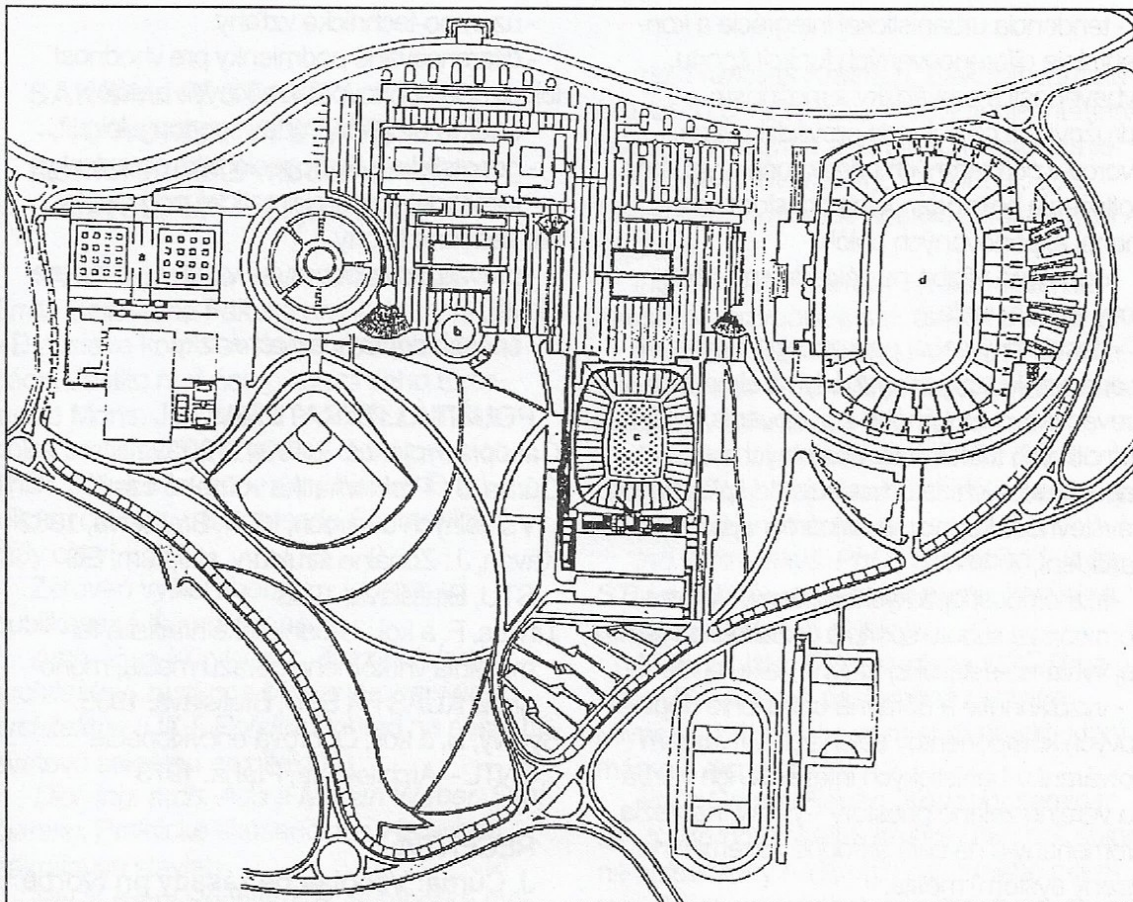
Obr. č. 1

Obr. č. 2

Olympijský areál, Mníchov 1972

1. centrálny štadión	11. mužská olympijská dedina
2. štadión pre gymnastiku	12. televízna veža
3. plavecký štadión	13. telekomunikačné centrum
4. cyklistický štadión	14. presscentrum
5. univerzálna hala	15. divadlo
6. volejbalová hala	16. umelé jazero
7. priestor pre hokej na tráve	17. umelý kopec
8. tréningové ihriská	18. stanica metra
9. hala	19. stanica železnice
10. ženská olympijská dedina	20. parking

Obr. č. 3

Olympijský areál, Barcelona 1992

- a. športová akadémia (Ricardo Bofil)
- b. telekomunikačná veža (Santiágo Calatrava)
- c. krytý štadión (Arata Isozaki)
- d. olympijský štadión (Vittorio Gregotti)

ihrísk, kde sa odporúča pozdĺžna os v rozpätí 15° od severojužného smeru, v prípade silných vetrov je dôležitá priečna o ihriska kolmo na prevládajúce vetry, alebo vyššia divácka tribúna na záveternej strane.

Nevyhnutné sú aj funkcie doplnkové, ako

- správa, doplnková administratíva, odborná informácia, služby, sklady
- predaj vstupeniek, hygienické zariadenia a WC,

- verejné stravovanie, prechodné ubytovanie, doplnkový obchod,
- zdravotnícke služby, odpočinkové priestory, priestory pre hry detí, zásobovanie a pod.

Všetko vo vzťahu k široko rozvinutému automobilizmu s požiadavkou na zabezpečenie priestoru pre dynamickú a statickú zložku dopravy (parking, prístupové a obslužné komunikácie s rôznym stupňom

segregácie všetkých druhov dopravy a pešieho pohybu, t.j. segregácia časová, horizontálna, vertikálna a ich kombinácie).

4. Všeobecné urbanisticko-architektonické zásady

Pri tvorbe urbanisticko-architektonických súborov pre šport je potrebné sledovať najmä

- druhovosť vybavenosti pre telovýchovu a šport, napr. ihriská (školské, mimoškolské), štadióny rôznej funkčnej náplne, veľkosti a kategórie, kryté haly (monofunkčné, polyfunkčné), kúpaliská, aquaparky a iné (napr. olympijské areály),
- komplexnosť urbanisticko-architektonického riešenia areálov,
- bezkolíznosť a účelnosť peších ťahov, ich bohatosť v najexponovanejších polohách,
- neopakovateľnosť a špecifická osobitosť

- tendencia urbanistickej integrácie a koncentrácie diferencovaných funkcií športu, vybavenosti a prevádzky s možnosťou združovania obsluhy do prevádzkových dvorov v podzemných priestoroch a vizuálne potlačenie hospodárskych priestorov do menej exponovaných polôh,

- dopravná väzba na základný prevádzkový systém sídla,

- dostatočný počet parkovacích stojísk, dimenzovanie ktorých vychádza z ekonomie prevádzkovo-funkčného združovania potrieb jednotlivých funkčne samostatných celkov, kapacita ktorých sa odvodzuje od špičkovej návštevnosti kapacitne najnáročnejších zariadení,

- rôznorodosť optických zážitkov vo vnútor-nom obraze súboru športu a požiadavka vysokej výtvarno-estetkej úrovne celku aj idetailu,

- vyzdvihnutie a dôrazné uplatnenie doplnkových komponentov zelene pri výtvarnom dotváraní urbanistických interiérov, ich väzba na verejné zelené priestory – parky, nábrežia, promenády a na celé prírodné zázemie (na zelený systém) mesta.

5. Hmotovo-priestorová forma športových areálov

Priestorová forma urbanisticko-architektonických súborov pre šport s vysokou mierou integrácie jednotlivých funkcií a ich spolupôsobenie so susednou existujúcou štruktúrou reprezentuje vo väčšine prípadov originálnu kompozičnú skladbu hmotovo-priestorových komponentov s vymedzením dominantných verejných – uzlových priestorov s individuálnym výrazným architektonickým a výtvarným stvárnením, s vhodným situovaním vo väzbe na ťažiskové polohy mesta (sídla, regiónu) a jeho funkčno-prevádzkovú štruktúru. Zariadenia športu svojím pôsobením a využívaním verejné prostredie obohacujú, zhodnocujú a dotvárajú, čo potvrdujú aj príklady riešenia olympijských areálov pre letné olympijské hry v Mníchove (obr. č. 2) a pre letné olympijské hry v Barcelone (obr. č. 3).

6. Záver

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že na využiteľnosť a ekonomickú efektívnosť športovo-rekreačných areálov a zariadení vplyva v najväčšej miere ich umiestnenie (lokalizácia), pričom najdôležitejšie činitele sú:

- územno-technické vzťahy,

- diferencované podmienky pre vhodnosť lokalizácie športovo-rekreačných areálov,

- tradície určitých druhov športov a lokalít,

- geografické a hydrogeologické podmienky,

- klimatické a mikroklimatické podmienky

pre sezónne športy,

- prevádzkovo-dopravné vzťahy (vnútroareálové),

- spôsob dopravy a dochádzky.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

Časopis Projekt č. 2/1994,2/2002

Čúma, J.: Problematika voľného času

v sídelných útvaroch, KDP, Bratislava, 1982

Kavan, J.: Zonálne štruktúry, skriptum, ES

STU, Bratislava, 1983

Trnkus, F. a kol.: Urbanistické hľadiská for-

movania vnútorného obrazu mesta, mono-

grafia KUAS FA STU, Bratislava, 1995

Syrový, B. a kol.: Oborová encyklopédie

SNTL – Architektura, Praha, 1973

RECENZIA

J. Čúma: Všeobecné zásady pri tvorbe urbanisticko-architektonických súborov pre šport

Článok je súčasťou inštitucionálneho výskumu č. 61/02: Šport v urbanistickej štruktúre (zodpovedná riešiteľka Ing. arch. J. Čúma, PhD., KUAS STU v Bratislave), predstavuje príspevok k aktuálnej téme súčasnosti s priemetom do priestorových dimenzií na všetkých úrovniach a je ťažiskovo zameraný na analýzy príkladov diferencovaných urbanisticko-architektonických súborov športových areálov, ktoré si vyžadujú širokú škálu charakterovo odlišných prostredí v polohe lokalizačnej, funkčnej, prevádzkovo-dopravnej, ideovo-kompozičnej (dojmovej) v konkrétnom priestore regiónu, sídla alebo zóny.

Autorka podčiarkuje dominantný účinok súborov v podobe vyšších ťažiskových hodnôt urbanistickej štruktúry, ako sú napríklad areály pre olympijské hry letné a zimné, v ktorých športové aktivity všetkých druhov podmieňujú formovanie, dotváranie a kompletizáciu rôznorodých urbánnych prostredí, kde je výrazný estetický účinok dosiahnutý aj s dôslednými parkovými úpravami, vegetáciou, modeláciou terénu i využitím vodného prvku.

Ing. arch. Alžbeta Sopirová, PhD.

**SAKRÁLNE STAVBY
– 10 ROKOV VÝSTAVBY
Konferencia s medzinárodnou
účasťou, 17.–18. jún 2002**

17. a 18. júna sa uskutočnila v Aule Emila Belluša na Fakulte architektúry STU v Bratislave konferencia o sakrálnych stavbách. Záštitu nad ňou prevzali Jeho Exceľencia Mons. Ján Sokol, arcibiskup, metropolita bratislavsko-trnavskej diecézy a doc. ThDr. Július Filo, generálny biskup Evanjelickej cirkvi a.v. a predseda Ekumenickej rady cirkví v SR.

Zároveň vyšiel zborník, v ktorom sú publikované tieto prednášky:

Arch. Ewa Kuryłowicz, Zväz poľských architektov, zástupca Medzinárodnej únie architektov (UIA), Poľsko: Pohľad na súčasnú svetovú sakrálnu architektúru

Dipl. Ing. arch. Ada a Marian Weber, Švajčiarsko: Praktické skúsenosti s výstavbou sakrálnych stavieb

PhDr. Karel Rechlík, ČR: Symbolika moderných kostolov zahraničných a českých stavieb

Ing. arch. Martin Bišťan, Ružomberok: Mestské pastoračné centrá a kostoly

Ing. arch. Peter Abonyi, Ružomberok: Kostol Dvoh srdc Liptovské Sliache - symbol v sakrálnej architektúre

Doc. akad. arch. Ing. arch. Ján Bahna, CSc., Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava: Evanjelická bohoslovecká fakulta, moje skúsenosti so sakrálnou architektúrou

Ing. Pavol Martinický, Bratislava: Grécko-katolícky kostol v Sobrance, porovnanie a skúsenosti s výstavbou ďalších kostolov

Doc. Ing. arch. Peter Pásztor, PhD. a autorský kolektív, Košice: Niekoľko príkladov organického prístupu k výstavbe sakrálnych objektov

Ing. arch. Martin Drahovský, doc. Ing. arch. Peter Pásztor, PhD. Katedra designu Fakulty úžitkových umení Technickej univerzity Košice: Domy pre okamih bytia

Ing. arch. Andrej Botek, VŠVU, Bratislava: Výtvarné dotvorenie interiéru

Ing. arch. Ivan Gojdič, FA STU Bratislava: Sakrálné pamiatky - 10 rokov výstavby

Prof. Ing. Jozef Oláh, CSc., Stavebná fakulta STU v Bratislave: Strešné konštrukcie a ich plášte

Ing. František Krasňan, Elektrotechnická fakulta STU v Bratislave: Osvetlenie interiérov sakrálnych stavieb a iluminačné osvetlenie

Ing. Ján Novomeský, COMLUX, s.r.o. Bratislava: Osvetlenie kostolov, sakrálnych objektov

Ing. Jiří Olša, SonSat s.r.o. Bratislava: Akustika a ozvučenie sakrálnych priestorov

Prof. Ing. arch. Dušan Petráš, PhD., Stavebná fakulta STU v Bratislave: Vykurovacie systémy v sakrálnych stavbách,

Doc. Ing. Imrich Mikolaj, PhD., Stavebná fakulta STU v Bratislave: Sakrálné stavby a ich protipožiarna ochrana

Ing. Oto Makýš, PhD., Stavebná fakulta STU v Bratislave: Sanácia pamiatkových a údržba sakrálnych objektov

Milan Bubák, SVD, správca UPC Bratislava: Univerzitné pastoračné centrum Mlynská dolina - ako nám slúži objekt, ktorý máme k dispozícii

PhDr. Gabriel Ragan, Kňazský seminár Sv. K. Boromejského, Košice: Ako boli splnené požiadavky na liturgiu sakrálneho priestoru. Prijali spoločenstvá veriacich novopostavené kostoly za svoje?

Ing. arch. akad. arch. Vladimír Záborský, Tovarišstvo Sv. Gorazda: Interkonfesná, čiže medzináboženská inšpirácia pri tvorbe sakrálneho priestoru

Prof. ThDr. Milan Gerka, CSc., Metropolitná rada pravoslávnej cirkvi na Slovensku, Prešov: Ako boli splnené požiadavky na liturgiu sakrálneho priestoru

Doc. Ing. arch. Jozef Hlinický, PhD., Trnavská univerzita: Zhodnotenie vývoja sakrálnej architektúry od r.1990 –do r. 2001, výhľady a zámery pre tvorbu a výstavbu sakrálnej architektúry

Na konferencii ešte odzneli príspevky doc. Ing. arch. Janky Krivošovej, PhD. z Katedry dejín architektúry a umenia Fakulty architektúry STU v Bratislave a PaedDr. Slavomíry Očenášovej-Štrbovej, PhD. z Inštitútu sociálnych a kultúrnych štúdií Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Z termínových dôvodov neboli zahrnuté do vopred pripraveného zborníka. Na nasledujúcich stranách ich verejňujeme v prednesenom znení.